

ПОЕТИЧЕСКИЯТ КОНКУРС „РАЛИС“ И ГРИГОР ПЪРЛИЧЕВ

Владимир Владов*

THE RALLIS POETRY COMPETITION AND GRIGOR PARLICHEV Vladimir Vladov

Abstract: In 2020, 160 years have passed since the day Grigor Stavrev Parlichev (18 January 1830 – 25 January 1893) won the laurel wreath at the Rallis poetry competition, organized by the University of Athens in the mid-19th century. The focus of this article is not so much on the life and work of the outstanding Bulgarian National Revival leader, writer, poet, translator, teacher and public figure, about whom a lot has been written over the years, but on the literary life in Greece at that time, as well as on the poetry contest itself and its patron and sponsor Ambrosios Rallis.

Keywords: poetry; poetry competition; Rallis; Grigor Parlichev; Bulgarian National Revival.

През настоящата 2020 година се навършиха 160 години от деня, в който Григор Ставрев Пърличев (18.01.1830 – 25.01.1893) печели лавровия венец на конкурса за поезия „Ралис“, организиран от Атинския университет в средата на XIX в. Акцентът в настоящата статия е не толкова върху живота, делото и творчеството на видния български народен будител, писател, поет, преводач, учител и общественик, за когото през годините е писано много (Пърличев 1894; Пундев 1929; Арнаудов 1940; Каракостов 1943; Топалов 1982; Румпос 2019 и мн. др.), а върху поетическото състезание и неговия патрон и меценат Амвросиос Ралис, както и върху литературното битие в Гърция по онова време.

Поетическите състезания датират от хилядолетия. Те са компонент на човешката културна еволюция и неразделна част от историята на много култури и цивилизации от най-древни времена та чак до наши дни. Древните елини провеждали множество игри (Олимпийски, Питийски, Истмийски, Немейски и др.), свързани с култа към боговете, които включвали всякакви състезания, наричани агон (*ἀγών* – състезание, борба, зрелище; сборно място, сборище, игрище). Драматичните и поетическите състезания, които впоследствие играят голяма роля за развитието на европейската литература, са били част от тези ритуални игри. Според Павзаний дори Омир и Хезиод са искали да участват в Питиите, за да спечелят наградата, която още оттогава е свещен лавров венец (Шаму 1979: 195–199). На съперничеството и поетичния дуел между двамата е

* Доц. д-р Владимир Владов – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, катедра „Класически и източни езици и култури“, e-mail: v.vladov@ts.uni-vt.bg

посветено и анонимното съчинение „*Ἀγὼν Ὀμήρου καὶ Ἡσίοδου*“ („Състезание между Омир и Хезиод“), достигнало до нас на папирус от III в. пр. Хр. Сафо, освен че е участвала активно в обществения живот, е спечелила и много поетически състезания. В „Жабите“ Аристофан описва поетичния дуел между Есхил и Софокъл, чийто съдия е самият бог Дионис. (Lesky 1998, 79, 143, 151, 236).

В древна Япония през периода *Хейан* (794 – 1185) поетическите състезания *ута-авасе* се провеждали редовно и били много популярни. Те включвали композиране на стихове по дадена тема и били оценявани от жури от уважавани поети, а понякога дори от самия император. Победителите се сдобивали с голяма слава, а стиховете им задължително били публикувани в класически антологии и това им осигурявало безсмъртие. Безспорно е обаче, че тези турнири по поезия са дошли в Япония от Китай, където още от най-дълбока древност те се организирали не само в императорския двор, но и от богати и просветени хора (Долин 2009, 7).

В Европа през Средновековието освен рицарски турнири в дворовете на крале, принцове, графове и феодали се провеждали и поетически състезания, в които участвали минезингери, менестрели, трубадури, бардове и др. *Принцозете на поезията* са били короновани точно на тези поетически турнири, но те са имали и много други възможности да изявят таланта си. В историята е останал поетичният дуел, проведен през 1206 г. в замък Вартбург, Тюрингия, където мерят поетично майсторство и талант Валтер фон дер Фогелвайде, създал великолепни образци на любовна лирика, и великият Волфрам фон Ешенбах – автор на рицарския роман в стихове „Парцифал“. Впоследствие много национални култури са възприели и провеждали подобни състезания – по-формализирано или по-спонтанно, по-официално или по-игрово. Короноването на автори на поезия в Русия и свързаните с това ритуали добиват голяма популярност през *Сребърния век* на руската литература (Неделчев 2007).

Гръцкото въстание от 1821 г., неговата победа и раждането на свободната независима гръцка държава оказват огромно влияние върху литературния живот на Нова Гърция. На Йонийските острови, които остават извън властта на турските поробители, кипи бурен духовен живот. Тук историческата традиция е непокътната и неслучайно намира благодатна почва и покълва т.нар. *Мегали идея*. Основоположник и най-значим представител на *Йонийската литературна школа* (1821–1880) е националният поет на Нова Гърция – Дионисиос Соломос (1798–1857), а главните ѝ отличителни черти са: новогръцкото съзнание и новогръцкият подход към езика; прегръщане на модерните европейски идеи; съчетаване на класицизма с романтизма; отстояване на патриотичните и либерални идеали; вяра в бъдещето и прогреса; противопоставяне на архаизма и древното наследство.

След освобождението на Гърция мемоаристиката става много популярна. Славните национални герои и дейци на гръцката революция Т. Колокотронис, Й. Макриянис, Н. Касомулис и др. разказват събитията, в които пряко са участвали и са играли главна роля. Особено важни и ценни са мемоарите на генерал

Макриянис, написани на говоримия народен език. Интелектуалният живот от периферията се пренася в Атина, която от 1834 г. е новата столица на Кралство Гърция, а поетите, които пишат тогава (Д. Папаригопулос, Сп. Василиадис, Ах. Парасхос и др.) полагат основите на т.нар. *Първа атинска школа* (1830 – 1880). Тя е известна още и като *Стара атинска* или *Школа на романтиците*, а нейните създатели са книжовниците фанариоти, повлияни най-вече от френския романтизъм. Характерни за тази школа са връщане към миналото, използването на катаревуса, на реторичния стил, многото хвалебствия, меланхолията и подчертаният песимизъм, дошъл като отглас от романтизма. В същото време младите фанариоти П. и Ал. Суцос, Ал. Рангавис, Г. Залокостас, Ил. Танталидис и др., безспорно повлияни от романтизма, пишат елитарна книжовна поезия. Новогръцката литература в този период се диктува от две фамилии фанариоти, които напускат Цариград и Дунавските княжества, за да се заселят първо в Навплион и по-късно в Атина. Яковакис Ризос-Нерулос, Александрос-Ризос Рангавис, Александрос и Панайотис Суцос, имат родствени връзки и се преселват в Гърция веднага след нейното освобождение. Писателите през този период се опитват да повдигнат и укрепят националния дух и самочувствието на народа.

Годините след 1860 г. се характеризират от литературоведите като „непоетични години“, тъй като поетичните идеи нямат дълбочина, а езикът е превзет и високопарен, далеч от езика на народа. В драматургията през последните 40 години на XIX в. доминират трагедиите на Д. Вернардакис, които са написани на строг катаревуса, а темите са взети от старата история.

Още от първите години на царуването на Отон I (1833 – 1862) атинското висше общество започва да се оформя и придобива собствена специфика. Фанариотите вече не са единствените представители на интелектуалната аристокрация, а духовният живот се оформя според новата обществена ситуация и има свой собствен характер. В поезията доминира катаревуса, но в кратките лирически стихотворения рядко се използва и народният език. В така обрисованата общественнополитическа и литературна среда през 1837 г. се открива Атинският университет. Поетическите конкурси от онова време, „Ралис“ (1851 – 1860) и наследилият го „Вуцинеос“ (1862 – 1877), допринасят много за господството на катаревуса в поезията, защото техните комисии демонстрират предпочитание към архаичния езиков тип. Романтизмът продължава да доминира в поезията до края на този период и въпреки че повечето стихове не са написани на народен език, изтъкнатите гръцки поети никога не са били толкова популярни, колкото по това време. Това може би се дължи и на факта, че романтизмът влияе не само на поезията, но и като цяло на гръцкия живот по онова време (Pavlikianov 2016, 35).

Обявяването на победителя в поетическия конкурс и оценката на комисията се извършва всяка година на 25 март в препълнената тържествена зала на Атинския университет под Акропола, а церемонията става централно събитие в обществения живот на Нова Гърция. Членове на комисията са изтъкнати университетски преподаватели и творци. Най-известните сред тях са Ал. Рангавис, Стефанос Куманудис, Константинос Папаригопулос и Димитриос Вернардакис, като рядко те са били и нейни председатели (ΛΝΛ 2014, 1831–1832).

Амвросиос Ралис (Хиос, 1798 – Триест, 1886) бил крупен търговец, банкер и земевладелец, потомък на известна фамилия от о-в Хиос, чиито родоначици са от Цариград. След като се установил в Триест, бизнесът му процъфтял и той всячески подкрепял гръцката книжнина и просвета. Като поет любител, през 1860 г. той участвал лично в учреденото и спонсорирано от него самия поетическо състезание с мелодрамата „Хайдутите“, публикувана през 1866 г. в Триест, но не спечелил първата награда. Не я печели и никой от участвалите именити поети и професори от Атинския университет (ЛНА 2014, 1909).

На 25 март 1860 г. председателят на комисията, самият Ал. Рангавис, пред многобройна публика оценява най-високо поемата „*Ο Αρματωλός*“ („*Сердариат*“), за която тогавашната гръцка преса после пише, че е „произведение на чудотворно длето и че всеки стих там е чист бисер“. За всеобща изненада се оказва, че неин автор е Григор Пърличев – скромен студент, българин от Охрид, който получава лавровия венец и солидна за времето си парична награда, а пресата го провъзгласява за „втори Омир“. (Арnaudов 1940, 87, 88; Баласчев 1897, 13, 14).

Случайно или не, през следващата 1861 г. конкурс не се провежда, тъй като меценатът Ралис се оттегля. От 1862 г. спомоществовател става Йоанис Вуцинас (Одеса, 1834–1902), а поетическото състезание се преименува на „Вуцинеос“ (1862, 1863, 1865–1877).

БИБЛИОГРАФИЯ

Арnaudов 1940: М. Арnaudов. Творци на Българското възраждане. С., 1940. // **Arnaudov 1940:** M. Arnaudov. Tvorci na Balgarskoto vazrazhdane. S.: 1940.

Баласчев 1897: Г. Баласчев. Биографически и книжовни чертици на Григор С. Пърличев и Венчаната му поема през 1860 година на поетическия конкурс в Атина. С., 1897. // **Balachev 1897:** G. Balachev. Biograficheski i knizhovni cherti na Grigor S. Parlichev i Venchanata mu poema prez 1860 godina na poeticheskia konkurs v Atina. S.: 1897.

Димарас 1971: К. Димарас. История на новогръцката литература. С.: Наука и изкуство, 1971. // **Dimaras 1971:** K. Dimaras. Istorija na novogrtskata literatura. S.: Nauka i kultura.

Долин 2009: Ал. Долин. Шедевры японской классической поэзии. М.: Эксмо, 2009. // **Dolin 2009:** Al. Dolin. Shedevry yaponskoj klassicheskoj poezii. M.: Eksmo, 2009.

Каракостов 1943: Ст. Каракостов. Македонски възрожденци. Част втора. Революционери и просветители. Исторически и литературни образи. С., 1943. // **Karakostov 1943:** St. Karakostov. Makedonski vazrozhdentsi. Chast vtora. Revolyutsioneri i prosvetiteli. Istoricheski i literaturni obrazi. S.: 1943.

Неделчев 2007: М. Неделчев. Принцът на поезията. Етюд за поета Иван Пейчев (1916-1976). – В: *Култура*, Бр. 5 (2709), 9 февруари 2007. // **Nedelchev 2007:** M. Nedelchev. Printsip na poeziyata. Etyud za poeta Ivan Peychev (1916-1976). – V: *Kultura*, Br. 5 (2709), 9 fevruari 2007.

Пундев 1929: В. Пундев. Григор Пърличев. – Във: Библиотека „Български писатели. Живот-творчество-идеи“. Под ред. на М. Арnaudов. Т. II. София: Факел, 1929; Варна: LiterNet, 2004 <<https://litenet.bg/publish5/vpundev/gpyrlichev.htm>> (03.12.2020). // **Pundev 1929:** V. Pundev. G. Parlichev. – Vav: Biblioteka “Balgarski pisatel. Zhivot-tvorchesvo-idei”.

Pod red. na M. Arnaudov. T. II. Sofia: Fakel, 1929; Varna: LiterNet, 2004 <<https://litenet.bg/publish5/vpundev/gpyrlichev.htm>> (03.12.2020).

Пърличев 1894: Гр. С. Пърличев. Автобиография. – Във: СбНУНК, Кн. 11, 1894. // **Parlichev 1894:** Gr. S. Parlichev. Avtobiografia. – Vav: SbNUNK, kn. 11, 1894.

Румпос 2009: Д. Румпос. Атинският университет и модернизацията на българската култура през XIX в. В.Т.: Фабер, 2009. // **Rumpos 2009:** D. Rumpos. Antinskiyat universitet i modernizatsia na balgarskata kultura prez XIX v. V. T.: Faber, 2009.

Румпос 2019: Д. Румпос. Гръкоезичното поетично творчество на възрожденските българи – Ив. Селимински, П. Протич, Г. Пърличев. – Във: Societas Classica. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“, 2019. // **Rumpos 2019:** D. Rumpos. Grakoezichno poetichno tvorchestvo na vazrozhdenskite balgari – Iv. Seliminski, P. Protich. G. Parlichev. – Vav: Societas Classica. V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 2019.

Топалов 1982: К. Топалов. Григор Пърличев. Живот и дело. С.: Български писател, 1982. // **Topalov 1982:** K. Topalov. Grigor Parlichev. Zhivot i delo. S.: Balgarski pisatel, 1982.

Шаму 1979: Фр. Шаму. Гръцката цивилизация. С.: Български художник, 1979. // **Shamu 1979:** Fr. Shamu. Grackata civilizacia. S.: Balgarski hudozhnik, 1979.

Дημαράς 2000: К. Демаράς. Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Αθήνα: Γνώση, 2000.

ΑΝΑ 2014: Λεξικό Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Πρόσωπα-Έργα-Ρεύματα-Όροι. Αθήνα: Πατάκης, 2014.

Lesky 1998: A. Lesky. Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, 1998.

Pavlikianov 2016: K. Pavlikianov. Νεοελληνική λογοτεχνία. Σύντομη επισκόπηση και ανθολόγιο κειμένων. Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 2016.